

KÜRESEL ISINMA VE ALTERNATİF TURİZME YÖNELİM ÜZERİNE ETKİLERİ

GLOBAL WARMING AND ITS EFFECTS ON THE ALTERNATIVE TOURISM

Yrd. Doç.Dr. Zafer YILDIZ*

ÖZET

Bu çalışmada, küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliklerinin turizm sektörü üzerine olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konularak iklim değişikliklerinin alternatif turizm talebini artırma potansiyelinin incelenmesi hedeflenmiştir. Zira turizm sektörünün temel hammaddesi elverişli iklim ve bitki örtüsü yanında doğal ve coğrafi güzelliklerdir. Küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan sıcaklık artışları, bir yandan iklim ve bitki örtüsünü değiştirirken diğer yandan ise turistik talebi değiştirmektedir. Değişen turistik talep birçok fırsatı da beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda incelen konu Türkiye açısından durumu değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Küresel Isınma, Turizm, Alternatif Turizm*

ABSTRACT

In this study, it is aimed to analyze the costs and benefits of climate change which is the result of global warming on the possible demand increase for alternative tourism. Evidently, the main determinants of tourism sector are convenient climate and land cover as well as geographic and scenic beauties. Temperature increase as a result of global warming alters climate and land cover, on the one hand, and demand for tourism, on the other hand. In this content, these issues will be discussed for Turkey.

Keywords: Global Warming, Tourism, Alternative Tourism.

* Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi.

1.GİRİŞ

Dünyadaki doğal dengeler, belirli dönemlerde, çeşitli nedenlerle değişim göstermektedir. İnsan faktörüne bağlı değişim özellikle Sanayi Devriminden sonra hızlanmış, İngiltere başta olmak üzere birçok ülke bir yandan üretim düzeylerini hızla artırırken diğer yandan CO₂, metan gazı, azot gibi belirli gazların atmosferde yoğunlaşmasına neden olmuşlardır. Atmosferde sera gazı salınımındaki bu artış ise küresel ısınmayı tetiklemiştir. Küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan iklim değişikliği farklı biçimde ve değişik boyutlarda ekolojik sistemleri, toplumları ve onların sosyo-ekonomik koşullarını etkilemektedir. Küresel ısınma, deniz seviyesinin yükselmesine, sıcaklıkların artmasına, kuraklık ve sellerin oluşmasına, buzulların erimesine, birtakım salgın hastalıkların ortaya çıkmasına ve dünyadaki bazı canlı türlerinin yok olmasına kadar geniş bir etki alanına sahiptir. Ekolojik sistemde meydana gelen bu tür değişimler, toplumları da oluşan yeni durumla baş etme ve bu duruma uyum sağlama noktasında yönlendirmektedir.

İklimsel değişikliklerinden en çok etkilenen iki sektör tarım ve turizm sektörüdür. Zira bu iki sektörün arz koşullarının birinci derecede belirleyicisi iklimdir. Küresel ısınma kavramının günlük hayatı etkilemeye başlaması ile birlikte, hava tahminlerinin önemi gittikçe artmış ve bu tahminleri en yakından takip eden iki sektör yine tarım ve turizm sektörü olmuştur. Zira yapılan bu tahminler her iki sektör açısından da faaliyetlerin planlama aşamasının ana verisi durumundadır. Turizm sektörünün ana uyarıcısı konumunda olan ve turizm arzını etkileyen faktörlerin başında gelen “coğrafi çekicilik ve iklim “ faktörü, turizm sektörünü doğrudan etkilemekte olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla bir ülke ya da bölge hakkında turistik çekicilikten söz ediliyorsa, burada kastedilen bu ülke ya da bölgenin coğrafi güzellikleri ve iklim yapısıdır. İklim değişikliğinin her turizm çeşidinde etkileri muhakkak farklı olacaktır. Fakat genel olarak turizm sektörünün uzun dönemde küresel ısınma ve iklim değişikliği gerçeğine karşı gerekli tedbirleri alması ve bu sürece uyum politikalarını şimdiden geliştirmesi hem dünya turizm sektörünün hem de Türkiye turizminin geleceği açısından yadsınamaz bir gereklilik halini almıştır. Bu bilgiler ışığında özellikle Türkiye'nin küresel ısınma ve iklim değişikliklerine uyum sürecinde öncelikle mevcut turizm potansiyelini nasıl koruyabileceği akabinde ise küresel ısınma ve iklim değişikliklerini bir fırsata dönüştürüp turizm sektörü gelirlerini nasıl arttırabileceğine yönelik öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

2. KÜRESEL ISINMA KAVRAMI

İnsanların sebep olması sonucu atmosfere salınan gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına *küresel ısınma* denmektedir. Diğer bir ifadeyle, dünya yüzeyinin güneş ışınları tarafından ısıtılmasıdır. Dünya, güneşten gelen ve dünyayı ısıtan bu ışınları tekrar atmosfere yansıtmakta fakat bazı ışınlar su buharı, karbondioksit ve metan gazının dünyanın üzerinde oluşturduğu doğal bir örtü tarafından tutulmakta

ve bu da yeryüzünün yeterli sıcaklıkta kalmasını sağlamaktadır. Fakat son dönemlerde fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, hızlı nüfus artışı ve toplumlardaki tüketim eğiliminin artması gibi nedenlerle karbondioksit, metan ve diazot monoksit gazların atmosferdeki yığılması artış göstermiştir. Bilim adamlarının ortak görüşüne göre, 19. yy.ın ortalarından itibaren dünya sıcaklığının yaklaşık olarak 0,6 derece arttığı ve bunun 21. yy. boyunca da artarak 1,4–5,8 derece düzeyine ulaşacağı ifade edilmektedir¹. Dünya iklim sisteminde değişikliklere neden olan küresel ısınmanın etkileri en yüksek zirvelerden, okyanus derinliklerine, ekvator dan kutuplara kadar dünyanın her yerinde hissedilmeye de devam edecektir². Hükümetler Arası İklim Değişiklikleri Kurulu (IPCC) Ocak-Şubat 2007’de Paris’te, Nisan’da Brüksel’de ve Mayıs’ta Bangkok’ta yaptığı toplantılarda neredeyse kesin olarak başımıza gelecekleri doğrulamıştır. Buna göre IPCC’nin en iyimser ve kötümser senaryolarının ortalamasına göre, yüzyılın sonuna kadar sıcaklık artışı 1,8 ile 4 derece arasında olacaktır. Sera gazları hemen bugün dursa dahi maalesef bu etki birkaç on yıl sürmeye devam edecektir.³

3. TURİZM KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Turizm, Latince “Tornus” kelimesinden kaynaklanmakta ve insanların bir eksen etrafında dönme hareketini ifade etmektedir. Buradan da İngilizce, Fransızca ve Almanca gibi yaygın dünya dillerine “Tour” haliyle geçmiş, insanların dairevi bir hareket içerisinde bazı görülmeye değer yerleri, iş veya eğlence amacıyla gezip geri dönmelerini ifade etmektedir.⁴ Uluslar Arası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST)’ne göre “*Turizm, dinlenme ve onunla ilişkili gereksinmelerin doyumu nedeniyle boş zaman harcanmasından ortaya çıkan, tüketim harcamasıyla belirlenen geçici yer değiştirmeye bağlı olan ilişkilerin ve olayların bütünüdür*” şeklinde tanımlanmıştır.⁵ Turizm olgusunu ortaya çıkaran etkene ise *turist* denmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü turisti şu şekilde tanımlamıştır, “*göç niteliğinde olmamak üzere, olağan oturduğu yer orası olmayan bir ülkeye 24 saatten az olmamak ve 12 aylık bir dönemde 6 aydan fazla kalmamak koşulu ile gelen ve geldiği yerde, gezi, spor, eğlence, dinlenme, sağlık, aile ilişkisi, öğrenim, hac veya iş nedenleriyle bulunan kişiye; ırk, cinsiyet, dil, din bakımından ayırım yapılmaksızın turist denir*”.⁶

¹ Osman PEKER, Mustafa DEMİRCİ, “İklim Değişikliğinin Bilim ve Ekonomi Perspektifinden Analizi”, **SDÜ, İ.İ.B.F. Dergisi**, Yıl:2008, Cilt:13, Sayı:1, ss.239–251, s.242

² www.gsl.gsu.edu.tr/gwp/tr/index.html www.kuresel-isinma.org., (01.04.2009)

³ Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, “**Turizm ve İklim Değişikliği**”, Rapor, Nisan 2008., s.1.

⁴ Osman Kemal Ağaoğlu, **Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği**, MPM Yayınları No:439, Ankara 1991, s.24.

⁵ Nazmi Kozak, Meryem Akoğlan, Metin Kozak, **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar**, 3. bs., Ankara, 1997, s.1.

⁶ Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.25.

İnsanlar ilkçağlardan başlayarak din, savaş, fetih, ticaret, göç ve merak gibi değişik nedenlere bağlı olarak seyahat etmişlerdir. Turizmin başlangıcı sanıldığı gibi tatil turizmi değil bilinmeyi bilme ve görülmeyi görme ve öğrenme güduları ile gerçekleştirilen seyahatlerdir.⁷ Turizm olayının başlangıcı, yazıyı, parayı ve tekerleği ilk bulan ve kullanan Sümerlere yani M.Ö. 4000 yıllarına kadar geriye götürülebilir. Finikelilerin de büyük bir olasılıkla bugünkü anlamda ilk gezginler olduğu söylenebilir. Yine M.Ö. 3000 yıllarında piramitler ve tapınaklar nedeniyle Mısır gezginlerin ilgisinin en yoğun olduğu ülkelerden biri idi. Eski Mısırda ve Babil krallığında gezginler için yolların güvenlik altına alındığı, konaklama ve dinlenme amacıyla evlerin ve bahçelerin inşa edildiği bilinmektedir.⁸ Fenikeli tüccar-gemicilerin ilk kez ülke aşırı sistemli ticari faaliyetleri başlatan toplum oldukları ve ilk çağda ticaretin boyutlarının Uzakdoğu ve Akdeniz havzasını içerir şekilde geniş olduğu dikkate alırsa, bu aktivitenin boyutları içerisinde turizm aktivitesinin de bulunduğunu söylemek yanlış olmaz.⁹ Eski Yunanlılarda, olimpiyatlar seyahat olanağını ortaya çıkarmış ve olimpiyatlara gidenler, kasabalarda konaklayarak turizmin öncülüğünü yapmışlardır. Eski çağlarda insanların, sağlık ve kutsal yerleri ziyaret etmeleri bu devirlerdeki turizm aktivitesinin esasını teşkil eder.¹⁰ Sonuç olarak ilk çağlarda turistik faaliyetlerin ekonomik, spor, inanç ve sağlık olmak üzere dört nedenle yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle buhar gücünün 19. yy. ortalarında ulaşım araçlarına uygulanması daha geniş kesimlerin seyahat etmelerini sağlamıştır.¹¹ Bu çağda bir yandan ekonomik amaçlı seyahatler devam ederken diğer yandan Avrupa ülkelerinde kraliyet ailesine mensup erkek çocukların Avrupa'nın kültür ve sanat merkezlerine gezilere gönderilmiştir. Bu faaliyetlerin bir çeşit kültürel turizm aktivitesi olarak kabul edilmesi mümkündür.¹² Bunun yanında başta Roma şehrine olmak üzere ticari ve ekonomik seyahatler düzenlenmiş, senyörler, burjuvalar, tacirler ve bilim adamları seyahat yapmak üzere ülkelerinden komşu ülkelere gitmişler ve bilgi alış verişi yanında ticareti de geliştirmişlerdir.¹³ 1841 yılında İngiliz Thomas Cook'un, tertiplenen bir kongre için 750 kişilik bir grubu bir şehirden diğer bir şehre trenle götürmesi, ilk toplu seyahatin başlangıç tarihi olarak kabul edilmektedir. I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelen 1918–1920 yılları

⁷ İsmail KIZILIRMAK, Hüseyin KURTULDU, “Kültürel Turizmin Önemi ve Tercihlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2005, Sayı:1, ss.100–120, s.101.

⁸ İsmet S. Barutçugil, **Turizm İşletmeciliği**, 2. bs., Uludağ Üniv. Basımevi, Mayıs 1984, s.28.

⁹ Hayati Doğanay, **Türkiye Turizm Coğrafyası**, 3. bs., Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2001, s.17.

¹⁰ M. Zekai Bayer, **Turizme Giriş**, İstanbul, 1992, s.12.

¹¹ Şebnem Akın Acuner, **Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi**, MPM Yayınları No:689, Ankara 2006, s.15.

¹² Doğanay, **a.g.e.**, s.21.

¹³ Bayer, **a.g.e.**, s.13.

modern turizmin başlangıç yılları olarak kabul edilmektedir. 1963 yılından ve özellikle I. Dünya Savaşından sonra otel, motel, ulaşım araçları ve yolları, plajlar, eğlence ve spor alanları konaklama tesislerinin tüm altyapısıyla büyük bir endüstrinin meydana gelmesine neden olan turizm olayı, günümüzde uluslar ve kıtalar arasında büyük kitleler halinde insan gruplarının gidip gelmeleri sonucunu doğurmuştur.¹⁴

4. TURİZM SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK ÖNEMİ

Turizm, dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden birisi olarak küresel ekonomik bir güç haline gelmiştir. Teknolojik ilerlemeler, yaşam standartlarının artması ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği seyahat serbestliği ziyaretçi sayısını da hızla arttırmaktadır.¹⁵ Yükselen refah düzeyine paralel olarak, seyahatlere ayrılan gelirin ve ulaşım olanaklarının artması ile büyüyen uluslararası turizm pazarından en yüksek payı almak için turist çeken ülkeler arasındaki rekabet giderek artmaktadır. Dünya turizmi 1980–1990 yılları arasında %60, 1990–2000 yılları arasında biraz düşerek %52 artış kaydetmiştir. Bunun bir sonucu olarak 1980 yılında 285 milyon olan turist sayısı ve 92 milyar dolar olan turizm geliri, 2000 yılında 698 milyon turiste ve 477 milyar dolar turizm gelirin'e ulaşmıştır. 2002 yılında bu rakamlar 715 milyon turist ve 474 milyar dolar gelir olarak gerçekleşirken, 2004 yılında bu gelirin 575 milyar dolara yükselmiştir.¹⁶ 2001 yılında 11 Eylül sonrasındaki olaylar nedeniyle %1,3'lük bir azalma kaydetmiş fakat sektör tekrar bir canlanma dönemine girmiştir.¹⁷ 1990'lı yıllar, dünya turizminin istikrarlı olarak büyümeye devam ettiği, ancak rekabet ortamının giderek yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Uluslararası turizm talebi 1990–2000 arasındaki 10 yıllık dönemde %26 artış oranı ile 2003 yılında 694 milyon kişi, turizm gelirleri ise aynı dönemde yılda %33'lük artışla 470 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.¹⁸ 2001–09 yılları arası Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin sayı ve turizm gelirlerinin durumu ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Yabancı Ziyaretçi Ve Yurtdışında İkamet Eden Vatandaş Ziyaretçi Gelirlerinin Yıllara Göre Dağılımı

	TOPLAM	YABANCI	VATAND
--	--------	---------	--------

¹⁴ Sait Evliyaoğlu, **Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları**, Ankara 1994, s.7.

¹⁵ Simon Milne, Irena Ateljevic, "Tourism, Economic Development and The Global-Local Nexus: Theory Embracing Complexity", **Tourism Geographies 3 (4)**, 2001, pp.369–393, p.371.

¹⁶ Necla YAVAŞ, "Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi", **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1, Yıl:2007, ss. 59–69, s.60.

¹⁷ TOBB: **Bölgesel Gelişim Raporu -I- Batı Akdeniz Bölgesi**, TOBB Araştırma Yayınları No:1, Ankara, 2003, s.269.

¹⁸ DPT, **Ekonomik ve Sosyal Göstergelerdeki Gelişmeler**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005) 2004 Yılı Programı Destek Çalışmaları, Ankara 2004, s.172.

Yıl ar					AŞ	
	Turizm Geliri (1000\$)	Ziyaretçi Sayısı	Turizm Geliri (1000\$)	Ziyaretçi Sayısı	Turizm Geliri (1000\$)	Ziyaretçi Sayısı
2001	10 067 155	13 450 121	7 386 246	11 276 532	2 680 908	2 173 589
2002	11 900 925	15 214 516	9 009 677	12 921 981	2 891 247	2 292 535
2003	13 203 144	16 302 050	9 676 623	13 701 418	3 526 520	2 600 632
2004	15 887 699	20 262 640	12 124 059	17 202 996	3 763 639	3 059 644
2005	18 153 504	24 124 501	13 929 300	20 522 621	4 224 203	3 601 880
2006	16 850 947	23 148 669	12 556 829	19 275 948	4 294 117	3 872 721
2007	18 487 008	27 214 988	13 989 952	23 017 081	4 497 055	4 197 907
2008	21 910 964	30 929 192	16 761 182	26 379 845	5 149 782	4 549 347
2009*	2 466 574	3 636 464	1 790 861	2 943 175	675 713	693 289

Kaynak: <http://www.kultur.gov.tr> (04.06.2009)

*2009 Ocak-Şubat-Mart dönemi

Tablodan da anlaşıldığı üzere turistik aktiviteye katılım her geçen yıl artmaktadır. Dünya Turizm Örgütünün verilerine göre, Turizm sektörü bu gelişimini daha hızlı arttırarak devam ettirecek ve 2010 yılında 1050 milyon turist ve 1550 milyar USD turizm gelirin, 2020 yılında ise, 1600 milyon turist ve 2000 milyar USD turizm gelirin ulaşacaktır.¹⁹ Turizm sektörünün geçmiş yıllarda gerçekleştirmiş olduğu gelişmeyi, önümüzdeki yıllarda da devam ettirmesi beklenmektedir.

5. KÜRESEL ISINMANIN TURİZM SEKTÖRÜ MUHTEMEL ETKİLERİ

İklim, çevre ve turizm, birbirlerini besleyen kavramlardır. Çevre, turizmin ana hammaddesi durumundadır. Dolayısıyla turizmin varlığından söz edebilmek için önce bozulmamış bir çevreden bahsedebilmek gereklidir. İklim ise, çevrenin tamamlayıcısı durumundaki bir diğer etken ve turizm kaynağıdır. Elverişli iklim koşulları özellikle iklime birinci derecede bağımlılık gösteren kıyı turizmi ve kış turizmi açısından önemlidir. Dolayısıyla küresel ısınmaya bağlı iklim değişiklikleri turizm üzerinde ciddi etkiler doğuracaktır. Bu etkilerin bir kısmı turizmi olumsuz etkilerken diğer bir kısmı ise olumlu etkiler doğuracaktır. Aşağıda küresel ısınmanın turizm

¹⁹ TOBB, **Bölgesel Gelişim Raporu I**, s.270.

sektörü üzerinde oluşturacağı muhtemel etkilerin neler olabileceği incelenecek ve bu etkiler sonucunda küresel ısınmanın turistik talebi nasıl alternatif turizm türlerine doğru yönelttiği üzerinde durulacaktır.

5.1. Küresel Isınmanın Türkiye Turizmine Muhtemel Olumsuz Etkileri

Türkiye, subtropikal kuşakta kıtaların batı bölümünde oluşan ve Akdeniz iklimi olarak adlandırılan bir büyük iklim bölgesinde yer almaktadır. Üç yanı denizlerle çevrili ve ortalama yüksekliği yaklaşık 1100 m olan Türkiye’de, birçok alt iklim tipi belirmiştir. İklim tiplerindeki bu çeşitlilik, Türkiye’nin yıl boyunca, polar ve tropikal kuşaklardan kaynaklanan çeşitli basınç sistemleri ve hava tiplerinin etki alanına giren bir geçiş bölgesi üzerinde yer almasıyla bağlantılıdır. Buna, topoğrafik özelliklerinin karmaşıklığı ve kısa mesafelerde değişme eğiliminde olması gibi fiziki coğrafya etmenleri de eklenebilir. En sık ve kolay görülebilen etkiler, seller, fırtınalar, yangınlar, buzul gölü taşkınları ve kumsalların ortadan kalkma tehlikesidir. Bunların yanında kirlene sular, yangın nedeniyle azalan ormanlar ve buna bağlı olarak azalan bioçeşitlilik, çekilen buzullar ve kar tepeleri. Artan sıcaklığın dolaylı etkileri ise, özellikle nemli bölgelerde böcek çoğalması ve buna bağlı olarak ortaya çıkarak ziyaretçileri etkileyebilecek bulaşıcı hastalıkların artması, sahil bölgelerindeki artan sıcaklıklardan dolayı hem yerli hem de turistik talebin daha iç ve yüksek bölgelere kayması, yine artan sıcaklıklara bağlı olarak enerji tüketiminde artışlar sayılabilir.

İklim değişiklikleri kısa vadede bazı olumlu etkiler ortaya çıkarsa da uzun vadede olumsuz etkileri daha kuvvetli bir şekilde hissedilecektir. Bu etkilerin başında ise, turizmin hammaddesi olarak bilinen doğal çevre ve bitki örtüsünün bozulması gelmektedir. Nasıl bir işletme hammadde ve aramalı olmadan üretim yapamaz dolayısıyla ayakta duramazsa turizmde tıpkı bu işletme gibi hammaddesi bozuldukça turistik çekiciliğini kaybedecek ve turizm merkezi olma vasfını yitirecektir. Bu durumun Türkiye turizm sektörü altyapısında neden olabileceği olumsuz etkileri şu şekilde özetlemek mümkündür;

* Sıcak ve kurak devrenin uzunluğundaki ve şiddetindeki artışa bağlı olarak, orman yangınlarının frekansı, etki alanı ve süresi artabilir, bu durum Türkiye’nin özellikle sahile yakın bölgelerinde sahip olunan ekoturizm olanaklarının tehlike altına girmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca artan sıcaklıklar bazı kıyı turizmi merkezlerinin cazibesini yitirmesine de neden olabilecektir.

* Artan sıcaklıklar sonucu ortaya çıkabilecek yerleşim yeri değişiklikleri, hassas dağ ve vadi-kanyon ekosistemleri üzerindeki insan baskısı artacaktır. Bu baskı özellikle yaz aylarında geçici göç olarak ortaya çıkabilecek ve yeni geçici yerleşim alanlarında altyapı yetersizliklerini beraberinde getirecektir. Aynı zamanda artan sıcaklıklara bağlı olarak iç bölgelere kayması söz konusu olan sahil turizminin de bu alanlarda ortaya çıkışı olumsuz etkileyebilecek tahribatların oluşumu muhtemeldir.

* Mevsimlik kar ve kalıcı kar-buz örtüsünün kapladığı alan ve karla örtülü devrenin uzunluğu azalabilecektir. Bu durum bir yandan kış

turizmini olumsuz etkilerken diğer yandan ve ani kar erimelerine bağlı olarak çığları tehlikelerini ve sel felaketlerini arttırabilecektir.

Türkiye özellikle kıyı turizminde ön plana çıkan bir turist profiline sahiptir. Türkiye'nin yıllara göre ağırladığı yabancı turist sayısı ise aşağıdaki gibidir.

Türkiye gelen yabancı ziyaretçi açısından 1993–1994–1999 ve 2006 yıllarında sınırlı bir düşüş yaşamış fakat bir sonraki yılda hızla toparlanarak gelen ziyaretçi sayısını düzenli olarak arttırmıştır. Ancak 2008'de başlayan dünya ekonomik krizinin etkileri turizm sektöründe de kendini hissettirmiş ve tablo 2'de verildiği üzere 2009 Ocak ayı gelen yabancı ziyaretçi sayısında toplamda 2008'in aynı ayına oranla %-3,96'lık bir azalma ortaya çıkmıştır. Turistik aktiviteye katılım kararlarını etkileyen başlıca etkenin harcanabilir gelir olduğu göz önüne alınırsa bu düşüşün normal karşılanması gerektiği anlaşılabilir. Zira bu dönemde dünya da hızlı yükselen bir işsizlik dönemine girilmiş ve daha önce turistik aktivitelere katılabilen birçok kişi bu dönemde gelirdeki azalma nedeniyle turizm talebinde azalmaya neden olmuştur.

Tablo 2: Geliş Yerlerine Göre Turist Sayıları (Ocak)

Geliş Yeri	2008 (Ocak)	2009 (Ocak)	Değişim (%)
Antalya	121.458	90.024	-25,88
İstanbul	357.219	339.895	-4,85
İzmir	22.678	29.434	29,79
Muğla	9.575	9.008	-5,92
Kuşadası	80	75	-6,25
Diğer	271.776	283.381	4,27
TOPLAM	782.786	751.817	-3,96

Kaynak: www.ttyd.org.tr. (09.03.2009).

5.2. Küresel Isınmanın Türkiye Turizmine Muhtemel Olumlu Etkileri

Küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan iklim değişiklikleri kaynaklı hava ve su ısısındaki artışlar, kıyı turizmi sezonunun uzamasına katkılara sağlayacak, Avrupa'nın kuzey bölgelerinde kıyı turizminde hareketlenme ortaya çıkabilecektir. Özellikle Kanada, Rusya ve İskandinavya ülke veya bölgelerinde yeni turistik hareketlenmeler ortaya çıkabilecektir.²⁰ Hızlı iklim değişikliklerinin insanlığa zararlı etkiler

²⁰ TTYD, a.g.e., s.3.

doğuracağı muhakkaktır. Ancak nasıl savaşlar bir yandan yıkıma sebep olurken diğer yandan teknolojik gelişmelerin sağlanmasına katkı sağlıyorsa, iklim değişiklikleri de tıpkı bunun gibi bazı yöreleri turistik açıdan cezalandırırken diğer bazı yöreleri ise mükâfatlandıracaktır. Unutulmamalıdır ki yeniliklerin ortaya çıkış süreci bunalımların olduğu dönemlere rastlamaktadır. İklim değişikliklerinin ortaya çıkardığı turistik etki de bazı bölgelerde değerlendirilmesi gereken bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliklerinin Türkiye turizm sektörü sağlayacağı muhtemel olumlu etkileri şu şekilde sıralamak mümkündür;

* Küresel ısınmaya bağlı olarak artan sıcaklıklar, soğuk olarak bilinen Karadeniz kıyılarının güneşlenme süresi ve buna bağlı olarak deniz, kum ve güneşten yararlanma gün sayısını arttıracaktır ve bu da Karadeniz kıyılarını ikinci bir Akdeniz kıyısı haline getirebilecektir.²¹

* Artan sıcaklıkların bir sonucu olarak sahil turizmine olan ilgi azalacak ve bunun yerine yayla ve milli parklara yönelik turistik aktiviteler artacaktır. Bu durum ise turistik aktivitelerin sahil kesiminden iç bölgelere doğru kayarak, turistlerin coğrafi dağılımını genişletici yönde etki doğuracaktır.

* Küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişiklikleri, özellikle kış aylarının daha ılık geçmesine neden olacak ve bu durum ise, Türkiye’de turizm sezonunun oniki aya yayılması hedefinin gerçekleştirilmesine büyük oranda hizmet edecektir.

6. KÜRESEL ISINMANIN TURİSTİK TALEP ÜZERİNE ETKİLERİ

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi küresel ısınma bir taraftan olumsuz etkiler ortaya çıkararak turizm coğrafyasını değiştirirken diğer taraftan turistik talep üzerinde değişikliklere sebep olarak turizmin kıyı turizminden alternatif turizm çeşitlerine doğru değişmesine neden olmaktadır. Kültür düzeyinin yükselmesi, şehir yaşamına tepki olarak doğaya dönme arzusu, ulaşımında ortaya çıkan gelişmelerin hız, konfor ve fiyat olarak kolaylık sağlaması, boş zamanların ve tatil dilimlerinin artması kişilerin güneş-kum-deniz yerine aktif tatiller tercih etmesinin nedenleridir. İnsanlar artık deniz, kum, güneş aramak yerine, kendi yaşama alışkanlıklarını bir tarafa bırakarak özgün ve farklı şeyleri araştırmakta, başkalarının yaşam tarzını merak etmekte, kendilerini kültürel, sosyal ve kişisel olarak geliştirmek istemektedirler. Yeni turizm çekim merkezlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni turist tipleri de doğmuştur.²² Bu durumun ortaya çıkaracağı en önemli iki sonuçtan birincisi, turizmin bu sayede sahil

²¹ Güniz Akıncı KESİM, Hürriyet ÇİMEN, Aslı ALATANLAR, “İklim Değişikliklerinin Turizm ve Çevre İle Etkileşimi”, **I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi-TİKDEK 2007**, 11–13 Nisan 2007, s.465. (462–469)

²² Füsün İstanbullu Dinçer, Ufuk Koç, “Isparta İli Turizm İşletmelerinde Hasılat Yönetiminin Uygulanması”, **I. Ulusal Turizm Sempozyumu**, 17-19 Eylül 1998, Eğirdir, s.211.

turizminin sezonuna bağlı kalmasından kurutulacak yılın oniki ayına yayılmasına yardımcı olmak, ikincisi ise, Türkiye'nin alternatif turizm potansiyeline zenginlik derecesinde sahip olan bölgelerin turistik canlanma yaşamasına ve bu bakir alanların turizme kazandırılmasına neden olacak olmasıdır. Böylece hem bölgesel hem de ulusal kalkınmanın hızlanmasında önemli rol oynayacaktır. Bu durum küresel ısınmanın Türkiye turizm sektörünü sunduğu en önemli fırsatlardır.

Yukarıda açıkladığımız durumun ilk göstergesi Ocak ayı "Giriş-çıkış yapan ziyaretçiler" verilerinde gözlenebilmektedir. Bu verilere göre ülkemize giriş yapan yabancı ziyaretçi sayısı 2007 yılı Ocak ayında 714 bin 425 kişi olarak gerçekleşmiş, 2008 Ocak ayında bu rakam 782 bin 786 kişiye yükselmiş fakat 2008 ekonomik krizinin etkisini göstermeye başlamasıyla birlikte bu rakam 2009 Ocak ayında ise 751 bin 817 kişiye gerilemiştir. Aynı rakamların Şubat ayı seyrine baktığımız zaman, Şubat 2007'de 787 bin 048 kişi, 2008 Şubat ayı 896 bin 482 kişi ve 2009 Şubat ayı 898 bin 927 kişi olarak gerçekleşmiştir. Sonuçta 2009 yılı Şubat ayı itibarıyla ülkemizi ziyaret eden yabancı ziyaretçi sayısında bir önceki yılın aynı dönemine göre yıllık %0,27'lik bir artış göze çarpmaktadır.

Tablo 3: Yıllara ve Aylara Göre Türkiye'ye Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayısı

Aylar	Yıllar	2007	2008	2008/2007	2009	2009/2008
	OCAK	714.425	782.786	9,57	751.817	-3,96
	ŞUBAT	787.048	896.482	13,90	898.927	0,27
	MART	1.099.960	1.305.297	18,67	1.207.729	-7,47

Kaynak: www.kultur.gov.tr (12.05.2009)

Tablo 3 verilerine bakıldığında 2008 Mart ayı yabancı ziyaretçi sayısı 2007'in aynı ayına göre %18,67 oranında artış gösterirken, 2009 Mart ayı yabancı ziyaretçi sayısının 2008'in aynı ayına göre % -7,47 oranında azalış göstermiştir. Bu azalmanın ortaya çıkmasında ise en etkili faktör 2008 yılında ortaya çıkarak neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan ekonomik krizdir. Zira unutulmamalıdır ki, turizm sektörüne katılımı etkileyen temel unsur harcanabilir gelir seviyesidir. Resesyonist eğilimlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan talep yetersizliği ve buna bağlı olarak üretimde azalma, bir yandan ülkelerin ekonomik büyüme oranlarının ciddi şekilde düşmesine, diğer yandan ise işsizlik oranının artmasına neden olmuştur. Bu durumun kaçınılmaz sonucu ise, harcanabilir gelir seviyesinde düşüşlerdir. Sonuçta harcanabilir gelir seviyesinin düşmesi uluslararası turizm hareketliliğini azaltmış ve Türkiye'de bundan ciddi şekilde etkilenmiştir.

Yukarıda sayıları verilen yabancı ziyaretçilerin 2008 ve 2009 yılı verilerine göre geldikleri yer açısından sıralamaya tabi tutulduğunda ise durum aşağıdaki gibi ortaya çıkmaktadır. Buna göre 2008 ve 2009 yılları Ocak-Mart dönemlerinde ülkemizi ziyaret eden yabancı turist sayısının

geldikleri destinasyona göre dağılımına bakıldığında en ciddi azalmanın Antalya ve Muğla gibi Türkiye sahil turizminin iki ana merkezinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bunda henüz sezonun açılmamış olmasının önemli bir payı vardır. Bunun yanında İstanbul'da % -7,9'luk bir azalma sergilemiştir. Buna karşın İzmir ve Kuşadası gibi merkezler de gelen yabancı ziyaretçi sayısında artışlar mevcuttur. İstanbul, Antalya ve Muğla'ya gelen turist sayısındaki düşme 2008 ekonomik krizi ile açıklanırsa, İzmir, Kuşadası ve diğer turizm merkezlerinin gelen turist sayısındaki artışın sebebi nedir sorusu akla gelmektedir. Burada verilebilecek en mantıklı cevap, turist profilinde ortaya çıkan değişime olabilir. Zira turizm sektöründeki mevcut turistik talep, iklimsel değişikliklere de bağlı olarak zamanla değişmekte ve sahil turizminin yerini yavaş yavaş alternatif turizm talepleri almaktadır. Bu sonuca varmak sadece Ocak-Mart dönemine bakılarak doğru yapılamayabilir fakat gösterge olması açısından önemlidir.

Tablo 4: Geldikleri Destinasyona Göre Yabancı Ziyaretçi Sayısı 2008–2009)

	2008 Ocak-Mart	2009 Ocak-Mart	09 / 08 (%) Değişim
Antalya	564.546	430.307	-23,78
İstanbul	1.339.343	1.233.584	-7,90
İzmir	88.325	92.836	5,11
Muğla	37.817	23.368	-38,21
Kuşadası	8.302	9.569	15,26
Diğer	946.232	1.068.809	12,95
TOPLAM	2.984.565	2.858.473	-4,22

Kaynak: www.ttyd.org.tr (12.05.2009)

Aynı dönemde müze ve ören yerlerini ziyaret eden yabancı turist sayısına bakıldığında ise, gelen yabancı ziyaretçi sayısının azaldığı dönemde alternatif turizmin alt başlıkları arasında yer alan müze ve ören yerlerine yönelik turistik talebin neredeyse katlanarak arttığını görmekteyiz. Bu durum ise, turistik talebin alternatif turizme kaydığının bir diğer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5: Müze ve Ören Yerlerini Ziyaret Eden Yabancı Turist Sayısı

	2007 Ocak-Mart	2008 Ocak-Mart	2009 Ocak-Mart
Müzeler ve Ören Yerleri	48. 210	102 .032	196 .351

Kaynak: www.antalyakulturturizm.gov.tr (12.05.2009)

Turistik talepteki bu değişmenin ortaya çıkmasındaki temel etken iklim değişiklikleridir. Öyle ki, bir taraftan artan sıcaklıklar sahil turizmine olan talebi alternatif turizme kaydırırken diğer taraftan turistik talep yapısında ortaya çıkan değişme de bu kaymanın hızlandırıcısı durumuna gelmiştir. Talep yapısının bu şekilde değişmeye devam etmesi halinde Türkiye'ye yönelik destinasyonlarda da ciddi değişiklikler beklenmeli ve turizm planlamaları buna uygun şekilde yapılmalıdır.

Tablo 6: 2009 Ocak-Mart Dönemi Turist Sayısı ve Turizm Gelirleri

Aylar	Turizm Geliri (\$)	Ziyaretçi Sayısı (*)	Kişi Başı Ortalama Harcama (\$)
Ocak	798.687.484	1.151.951	693
Şubat	722.307.882	1.057.976	683
Mart	945.578.361	1.426.537	663
Toplam	2.466.573.727	3.636.464	678

Kaynak: TÜİK, Haber Bülteni, Sayı:72, Nisan 2009, s.1.

(*) Yurt dışında ikamet eden Yabancı ve Vatandaş ziyaretçi sayılarıdır.

Ziyaretçiler genellikle seyahatlerini kişisel olarak veya paket tur ile gerçekleştirmektedir. Turizm gelirinin 2.258.656.662 \$ kişisel, 207.917.065 \$ doları ise paket tur harcamalarından oluşmaktadır. Ocak, Şubat ve Mart aylarından oluşan I. Dönemde en yüksek turizm geliri 945.578.361 \$ ile Mart ayında gerçekleşmiştir. Ocak ayında 798 687 484 \$, Şubat ayında ise 722.307.882 \$ gelir elde edilmiştir. Ocak - Mart döneminde kişi başı ortalama harcama yabancılar da 608 \$, vatandaşlar da ise 975 \$'dır.²³ Tablo 3 ile Tablo 6 arasındaki gelen yabancı ziyaretçi arasındaki farklılık, Tablo 6'da bulunan rakamlara yurtdışında ikamet ettiği halde ülkemizi ziyaret eden vatandaşların da bu rakama dâhil edilmesinden dolayıdır. Bu tabloya göre her ne kadar turist sayısı artmış gibi görünse de (ki yukarıda açıkladığımız sebepten dolayı aslında yükselmemiştir), kişi başına düşen harcamanın Ocak 2009'dan Şubata 10 \$, Şubat 2009'dan Martta 20 \$ düşmesi turistik talepte ortaya çıkan azalmanın bir diğer göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. Yine Tablo 4'de görüldüğü üzere Türkiye'nin turizm lokomotifi olan Antalya'nın bir önceki yılın aynı dönemine göre gelen yabancı turist sayısındaki azalma da bu sonuca ulaşmamızda önemli bir etkidir.

²³ TÜİK, TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu **Haber Bülteni**, Sayı:72, Nisan 2009, s.1.

SONUÇ

Turizm sektörü, dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden biri olması ve ülkelere ciddi gelirler sağlaması sebebiyle önemi her geçen artan bir sektördür. Hammaddesi, bozulmamış doğal çevre, iklim ve bitki örtüsü olan ve bu nedenle iklim ve coğrafi yapıya birinci derecede bağımlılık gösteren bu sektör, aynı zamanda yine bu etkenlerde ortaya çıkacak değişimler karşısında en hızlı ve ciddi etkilenecek olan sektördür. Sanayileşmenin hızlanması ile birlikte hız kazanan ve her geçen gün etkisinin biraz daha hissedildiği küresel ısınma ise turizm sektörünün temel girdileri üzerinde ciddi olumsuz etkiler doğurmaktadır. Bu olumsuzluklar bir yandan belli turistik merkezlerin cazibesini ortadan kaldırırken diğer bazı yöreleri ise yeni turistik cazibe merkezi haline getirebilmektedir. Bu durum ise küresel ısınmanın ortaya çıkardığı fırsatlar olarak değerlendirilmelidir. Türkiye, turizm sektörü açısından en şanslı ülkeler kategorisinde bulunmaktadır. Zira bir yandan küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan sıcaklık artışlarının sebep olduğu güney sahillerinin eski cazibesini yitirmesinin yanında diğer yandan Karadeniz sahillerinin sahil turizmine açılması fırsatını ortaya çıkarmıştır. Dünya turizminde deniz, kum, güneş turizmine yönelik talebin yerini alternatif turizme bırakmaya başlamasının da bir sonucu olarak Türkiye, zengin alternatif turizm potansiyeline sahip olmasının sağladığı avantajları kullandığı takdirde hem dünya turizminden aldığı payı arttıracak hem de bölgesinde önemli bir destinasyon haline gelerek bölgesel Pazar payını genişletecektir. Ortaya çıkan bu durumdan hem ülke sosyal ve ekonomik olarak yarar sağlayacak hem de küresel ısınmanın ortaya çıkaracağı yeni turistik cazibe merkezleri bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde ciddi bir kaynak yaratmış olacaktır.

Sonuçta, küresel ısınmanın ortaya çıkardığı olumsuzluklar yanında fırsatları da beraberinde getirdiği unutulmamalıdır. Bu fırsatlar iyi değerlendirilerek kazanca dönüştürülmelidir. Bu noktada turizm yatırımlarının turistik hareketlerin gelecek yönelimine göre planlanması ayrı bir öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

1. ACUNER Şebnem Akın, **Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi**, MPM Yayınları No:689, Ankara 2006.
2. AĞAOĞLU Osman Kemal, **Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği**, MPM Yayınları No:439, Ankara 1991.
3. BARUTÇUGİL İsmet S., **Turizm İşletmeciliği**, 2. bs., Uludağ Üniv. Basımevi, Mayıs 1984.
4. BAYER M. Zekai, **Turizme Giriş**, İstanbul, 1992.
5. DİNÇER Füsun İstanbullu, Ufuk Koç, “Isparta İli Turizm İşletmelerinde Hâsılat Yönetiminin Uygulanması”, **I. Ulusal Turizm Sempozyumu**, 17–19 Eylül 1998, Eğirdir.
6. DOĞANAY Hayati, **Türkiye Turizm Coğrafyası**, 3. bs., Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2001.
7. DPT, **Ekonomik ve Sosyal Göstergelerdeki Gelişmeler**, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005) 2004 Yılı Programı Destek Çalışmaları, Ankara 2004.
8. EVLİYAOĞLU Sait, **Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları**, Ankara 1994.
9. KESİM Güniz Akıncı, Hürriyet ÇİMEN, Aslı ALATANLAR, “İklim Değişikliklerinin Turizm ve Çevre İle Etkileşimi”, **I. Türkiye İklim Değişikliği Kongresi-TİKDEK 2007**, 11–13 Nisan 2007, ss. 462–469.
10. KIZILIRMAK İsmail, Hüseyin KURTULDU, “Kültürel Turizmin Önemi ve Tercihlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma”, **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Yıl:2005, Sayı:1, ss.100–120.
11. KOZAK Nazmi, Meryem Akoğlan, Metin Kozak, **Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar**, 3. bs., Ankara, 1997.
12. MİLNE Simon, Irena Ateljevic, “Tourism, Economic Development and The Global-Local Nexus: Theory Embracing Complexity”, **Tourism Geographies 3 (4)**, 2001, pp.369–393.
13. PEKER Osman, Mustafa DEMİRCİ, “İklim Değişikliğinin Bilim ve Ekonomi Perspektifinden Analizi”, **SDÜ, İ.İ.B.F. Dergisi**, Yıl:2008, Cilt:13, Sayı:1, ss.239–251.
14. TOBB: **Bölgesel Gelişim Raporu -I- Batı Akdeniz Bölgesi**, TOBB Araştırma Yayınları No:1, Ankara, 2003.
15. TÜİK, TC Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu **Haber Bülteni**, Sayı:72, Nisan 2009.
16. Türkiye Turizm Yatırımcıları Derneği, “**Turizm ve İklim Değişikliği**”, Rapor, Nisan 2008.
17. www.gsl.gsu.edu.tr/gwp/tr/index.html www.kuresel-isinma.org., (01.04.2009)

18. YAVAŞ Necla, “Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi”, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1, Yıl:2007, ss. 59–69.